

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/79/20-24>

Sərvinaz Məmmədhasən qızı Xanlarzadə
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru
vuqar.sediyev@mail.ru
Vüqar Mikayıl oğlu Sədiyev
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
magsitran
vuqar.sediyev@mail.ru

ŞUŞA ŞƏHƏRİNİN TURİSTİK POTENSİALININ TƏHLİLİ

Xülasə

Qloballaşmanın və beynəlxalq rəqabətin kəskinləşdiyi indiki dövrdə mövcud potensialdan istifadənin səmərəliliyinin artırılması ölkənin inkişafı üçün prioritet məsələdir. Qeyri-neft sektorunun, xüsusən də turizmin sürətli və şaxələndirilmiş inkişafı Azərbaycanda rəqabətədavamlı və dayanıqlı iqtisadiyyatın formalaşmasında mühüm rol oynayır. Turizm bazarında rəqabət qabiliyyətini təmin etmək məqsədilə ölkəmizdə turizmin müxtəlif növlərinin uzunmüddətli və dinamik inkişafı üçün əlverişli şərait yaradılmışdır.

Ürəyi Şuşa olan, Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı adlandırılan, İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı olmağa iddialı Qarabağ bölgəsinin inanılmaz təbiəti yenidən dünya kurortuna və klinikasına çevriləcək ki, bu da turizmin inkişafına səbəb olacaq. Şuşa Azərbaycan musiqisinin və poeziyasının əsasını təşkil etməklə yanaşı, həm də bir vaxtlar dağ-iqlim kurortu olan, təkcə İttifaqın hər yerindən deyil, həm də dünyadan insanların gəldiyi ölkənin ən gözəl guşələrindən biri hesab olunur. Təəssüf ki, 30 illik erməni işğalı memarlıq dəyərləri ilə yanaşı, bütün kurort infrastrukturunu dağıdıb. Bu gün dövlətimizin iqtisadi siyasətinin prioritet istiqaməti Qarabağ bölgəsinin infrastrukturunun bərpası və inkişafıdır.

Şuşa şəhərinin nəhəng mədəni potensialı və qədim irsi, eləcə də çoxlu sayda tarixi, arxeoloji və memarlıq xarakterli görməli yerlərinin olması turistləri bu əraziyə cəlb edəcək bir çox ekskursiya marşrutlarının təşkilinə imkan yaradacaq.

Açar sözlər: Azərbaycan, turizm, Qarabağ, işğaldan azad edilmiş ərazilər, Şuşa

Sarvinaz Mammadgasan Khanlarzade
Vugar Michail Sadiyev

Analysis of tourist potential of the city of Shusha

Abstract

In the current period of globalization and intensification of international competition, increasing the effectiveness of the use of existing potential is a priority direction of development of the country. The rapid and diversified development of the non-oil sector, especially tourism, plays an important role in the formation of a competitive and sustainable economy in Azerbaijan. In order to ensure competitiveness in the tourist market, favorable conditions for long-term and dynamic development of different types of tourism in our country have been created. The incredible nature of the Karabakh region, the heart of which is Shusha, named after the cultural capital of Azerbaijan, claiming to be the cultural capital of the Islamic world, will once again become a world-famous resort and treatment resort.

Shusha is the basis of Azerbaijani music and poetry, and is also considered one of the most beautiful corners of the country, which at the time was a mountainous climatic resort, where they visited not only the whole Union, but also the world. Unfortunately, the 30-year-old Armenian occupation outfit with architectural values destroyed the entire resort infrastructure. Today, the priority is given to the economic policy of our state, the restoration of infrastructure and the development of the Karabakh region. The huge cultural potential and ancient heritage of the city of Shushi, as well as the large number

of landmarks of historical, archeological and architectural character give the opportunity to organize a variety of excursions and excursions.

Key words: *Azerbaijan, tourism, Karabakh, liberated territories, Shusha*

Giriş

Müasir turizm sənayesi dünya iqtisadiyyatının ən dinamik inkişaf edən sahələrindən biridir, həm müstəqil iqtisadi fəaliyyət növü, həm də sahələrarası kompleks kimi qiymətləndirilə bilər. Üstəlik, 21-ci əsrin əvvəllərindən turizm gəlirlərinə görə dünya iqtisadiyyatının aparıcı sektorları arasında haqlı olaraq dördüncü yeri tutur. Məsələn, bir çox ölkələrdə və regionlarda turizm əsas gəlir mənbəyidir. Statistika görə, turizm gəlirləri hər il 500 milyard dolları ötür. Bu baxımdan turizm şirkətlərə, regionlara və ya bütövlükdə ölkələrə rəqabət üstünlüyü əldə etməyə imkan verən əsas amillərdən biridir.

Azərbaycanda turizm ölkə iqtisadiyyatının mühüm tərkib hissəsidir. 2017-ci ilə qədər turizm sektoru nisbətən sürətlə inkişaf edən sektor olub və Azərbaycanın ÜDM-nin təxminən 4%-ni təşkil edib. 2011-ci ildə Azərbaycana ilk dəfə gələn xarici turistlərin sayı 2 milyon nəfəri, 2019-cu ildə isə bu rəqəm 3 milyon nəfəri ötür. Azərbaycana üz tutan xarici turistlərin əksəriyyətinin qonşu Rusiya, Gürcüstan, Türkiyə və İranın sakinləri olduğu təxmin edilir. Məsələn, Rusiya Federal Turizm Agentliyinin statistikasına əsasən, 2016-2017-ci illərdə Azərbaycan, rusiyalı turistlərin ən çox səfər etdiyi ilk beş ölkə sırasında yer alıb (Quliyeva, 2021: 54).

Azərbaycanın mövcud ərazi rekreasiya potensialının öyrənilməsi və turizm ölkəsi kimi dünyaya təqdim edilməsi, turizm potensialından səmərəli istifadənin təmin edilməsi, investisiya qoyuluşlarının səmərəliliyinin artırılması yollarının öyrənilməsi və elmi əsaslandırılmış təklif və tövsiyələrin hazırlanması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bütün bunlar tədqiqat mövzusunun seçilməsinə əsas verir və onun aktuallığını müəyyən edir.

Metodlar

Məqalədə nəzəri tədqiqat, statistik, iqtisadi və sistemli analiz metodlarından, cədvəlli təsvir metodlarından və qrafik metodlardan istifadə olunmuşdur.

Təhlil

Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin və qalib Azərbaycan Ordusunun düşmənin diz çökdürdüyü İkinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində Böyük Bağımızın, Qarabağın və ətraf ərazilərin işğaldan azad edilməsi ölkənin turizm potensialını daha da artırdı. Qarabağın əlverişli iqtisadi-coğrafi mövqeyi, zəngin sərvətləri, unikal təbii-iqlim xüsusiyyətləri, münbit torpaqları, zəngin flora və faunası ölkənin turizm sənayesinin inkişafı üçün yeni üfüqlər açdı (11).

Dəniz səviyyəsindən 1400 metr yüksəklikdə yerləşən Azərbaycan mədəniyyətinin incisi Şuşanın “Kiçik Paris”, “Qafqaz İncəsənət Məbədi”, “Azərbaycan Musiqisinin Beşiği” və “Konservatoriya” adlandırılır. Vaxtilə Şuşa və Ağdam rayonlarında yerləşən məşhur Şuşa sanatoriyası, Gülablı sanatoriyası, Şuşa istirahət evləri, yay düşərgələri və digər turizm obyektləri ayrıca seçilib və Prezident İlham Əliyevin tapşırığı ilə və yenidənqurmada sonra yenidən seçiləcək. Şuşanın ən məşhur turistik məkanı Cıdır düzüdür. Düzənliyin qərb tərəfi bir-birinin ardınca uzanan üç təpədən ibarətdir. Bu baxımdan Qarabağın incisi olan Şuşanın turizmin inkişafı üçün xüsusi potensiala malik olduğunu əminliklə söyləmək olar.

Azərbaycanın bölgələrində “ev turizmi” anlayışı 21-ci əsrdə formalaşsa da, Şuşada “ev turizmi” ötən əsrin ortalarından mövcuddur. Şuşa şəhərində, eləcə də Xəlfəli və Turşsu rayonunun kəndlərində iki mindən çox ailə turistlərə kirayə mənzillər verib. Şuşanın infrastrukturunu elə qurulub ki, gələn turist burada yaxşı istirahət edə bilsin. Şəhərdə böyük bir yay kinoteatrı var idi. Təbii ki, onlar da müalicə üçün Şuşaya gəlirlər (İmrani, Zeynalova, 2014: 56).

Şuşa qalası strateji mövqeyə malikdir. Deməli, Şuşa qalası dağlıq ərazidə yerləşir. Şuşa yaylası ən hündürdür və təxminən 1600 metrdir. Bu ərazi tam axan çaylarla örtülüdür. Şuşa qalası Azərbaycan memarlığının ən gözəl nümunələrindən biridir. Qala Arran memarlıq üslubunda tikilmişdir. Qalanın tikintisi zamanı yerli daş, əhəng və sarının qarışığından istifadə edilmişdir.

Qarabağ bölgəsi, xüsusən Şuşa özünün qastronomik ləzzətləri ilə zəngindir. Qarabağ mətbəxi Azərbaycanın tarixi şimalı və cənubu mətbəxləri arasında körpü rolunu oynayır və ənənəvi Azərbaycan

milli kulinariya mədəniyyətinin tərkib hissəsidir. Ölkənin digər bölgələrinin kulinariya mədəniyyətləri ilə eyni olan mətbəxə xidmət etsə də, ənənəvi, iqlim və coğrafi fərqlər kimi müəyyən şərtlər onu özünəməxsus şəkildə eklektik edir.

1959-cu ildə Şuşada görkəmli Azərbaycan bəstəkarı, eləcə də müsəlman dünyasında ilk operanın müəllifi Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyi yaradılıb. ona həsr olunmuş və muzeyə hədiyyə edilmiş kitablar nümayiş etdirilmişdir (12).

Muzeydə Üzeyir Hacıbəyovun yubileyləri mütəmadi olaraq respublika səviyyəsində qeyd olunurdu. 1985-ci ildə YUNESKO Üzeyir Hacıbəyovun anadan olmasının 100 illiyini təntənəli şəkildə qeyd etdi. Dünyanın müxtəlif ölkələrindən dəvət olunmuş qonaqlar yubileyin qeyd olunduğu Şuşada Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyində olublar.

Yuxarı Gövnxar ağanın məscidi 1883-84-cü illərdə Aşağı Gövhər ağanın məscidindən təqribən səkkiz il sonra Kərbəlayi memarı Səfixan Qarabaği tərəfindən Gövnxar ağanın vəsaiti hesabına tikilmişdir. Kvadrat planlı olduğu güman edilən bu məscidin arxasında bütövlükdə Ağdam Cümə və Aşağı Gövnxar ağa məscidlərinin binası qorunub saxlanılmışdır. Yuxarı Gövhər Ağa məscidinin minarəsi əvvəlki məscidlərdə olduğu kimi təbii əhəng daşından olsa da, gövdəsində istifadə olunan həndəsi ornament Aşağı Gövhər ağa məscidinin minarəsinin bəzəkləri ilə uyğun gəlmir. Onlar ilk növbədə Ağdam Cümə məscidinin minarələrinin həndəsi bəzəklərinin bədii konsepsiyasını davam etdirirlər. Minarələrin çardaqları ağacdən hazırlanır. Ucu ayparaşəkilli motivlə həkk olunub (14).

Şuşanın quru və təmiz havası ağciyər, astma və tənəffüs yolları xəstəliklərindən əziyyət çəkənlər üçün əvəzsiz idi. Xüsusilə, şəhərin mərkəzinə yaxın olan turşulu su Şuşaya gələnlərin sevimli məkanı olub. Şuşanın əsas gəlir mənbəyi turizm biznesi olub. Bu, şəhər erməniləri həmişə bezdirmiş. Dağlıq Qarabağda çoxlu mənzərəli yerlər olsa da, Şuşa qədimliyinə və təmiz havasına görə bütün SRRI-nin əsas turizm mərkəzlərindən biri hesab olunurdu. Şuşa və Ağdam rayonlarındakı məşhur “Şuşa” və “Güləblı” sanatoriyaları, Şuşa istirahət evləri, məktəblilər üçün yay düşərgələri yenidənqurmada sonra füsunkar görkəmini tamamilə dəyişəcək. Azərbaycan mədəniyyətinin incisi olan Şuşanın tarixi abidələri, unikal memarlığı yeni turizm marşrutları yaratmağa imkan verir.

Bu tədbirlər planı çərçivəsində mayın 12-də Şuşada “Xərribülbül” mehmanxanası, avqustun 29-da isə yenidənqurmada sonra “Qarabağ” otelinin açılışı olub. Otellər qonaqların yerləşdirilməsi və istirahəti üçün bütün lazımi infrastrukturla təchiz olunub (13). Belə obyektlərin istifadəyə verilməsi Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı olan Şuşanın turizm potensialının daha da gücləndirilməsində çox mühüm rol oynayacaqdır. Həmçinin “Qarabağ” xalçaları, “Qarabağ” muğam məktəbi, “Qarabağ atları” həmişə mədəni turizmə marağ göstərən turistləri cəlb edib. Qarabağ bölgəsinin əsas turizm mərkəzi olan Şaşi işğaldan azad edildikdən sonra Prezident İlham Əliyev buranı respublikanın mədəniyyət paytaxtı elan etdi. Məlum olduğu kimi, Şuşada Turşsu yaylaqları, İsa bulağı, Topxana meşəsi, Cıdır düzü və s. yerlər turizm üçün böyük perspektivlər vəd edir. Beləliklə, turizm və müalicə potensialı ilə unikal təbiətə malik olan Şuşa və işğaldan azad edilmiş digər ərazilər tezliklə dünyanın ən məşhur turizm mərkəzlərindən birinə çevriləcək.

İşğaldan azad edilmiş bütün ərazilərimizdə olduğu kimi Şuşada da bərpa və quruculuq işləri gedir. Beləliklə, şəhərin tarixi görkəmi ən müasir formada qorunub saxlanılır və bərpa olunur, beynəlxalq standartlara uyğun turizm infrastrukturunun yaradılması heç bir şübhə doğurmur. Şübhəsiz ki, bütün bunlar Qarabağa turist axımını daha da sürətləndirəcək.

Azərbaycan Prezidentinin fərman və sərəncamları çərçivəsində bir çox maddi-mədəniyyət abidələrimizin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən dağıdılmasına, meşələrin yandırılmasına, ekoloji terrorun törədilməsinə baxmayaraq, bu ərazilərdə sürətlə bərpa işlərinə başlanılıb. Qeyd edək ki, dövlətimizin başçısı müharibədən sonra işğaldan azad edilmiş rayonlara səfərləri zamanı dəfələrlə vurğulamışdı ki, biz erməni vandalları tərəfindən dağıdılmış şəhər və kəndlərimizi əvvəlkindən də gözəl salacaq, əsl cənnətə çevirəcəyik.

Dövlət başçısının tapşırığına əsasən, Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi Azərbaycanın xüsusi tarixi-mədəni və strateji əhəmiyyətə malik şəhəri olan Şuşanın bərpası və yenidən qurulması, şəhərin dirçəlişinin və abadlığının təmin edilməsi məqsədilə zəruri planlaşdırma və layihələndirmə işlərinə başlayıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən ölkəmizin mədəniyyət paytaxtı elan edilmiş Şuşa üçün hazırlanacaq baş planın əsas prioritetlərindən biri də zəngin tarixi-memarlıq irsinin və çoxəsrlik tarixi görkəminin qorunub saxlanmasıdır. şəhər. Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin ilin əvvəlindən müvafiq idarələr, yerli və xarici ekspertlərlə birgə təşkil etdiyi mühüm layihələrdən biri də Şuşa qala divarlarının bərpası və konservasiyası layihəsidir.

Bu layihənin birinci mərhələsi - XVIII əsrdə Şuşanın mühüm tarix-mədəniyyət abidəsi olan Gəncə qapılarının və işğal nəticəsində dağıdılan və xeyli zədələnmiş qalanın divarlarının konservasiyası uğurla başa çatdırılmışdır. Gəncə Qapıları ətrafında bərpa və qorunub saxlanılmışdır.

Avstriyanın dünyaca məşhur bərpa şirkəti Eriks Pumer Atelier Erich Pummer GmbH-nin rəhbəri Şuşa qalasının divarlarının və Gəncə darvazalarının bərpası və konservasiyasını həyata keçirən layihəyə Komitə tərəfindən məsləhətçi kimi cəlb edilib. 2010-cu ildən Azərbaycanda Qız qalası, Məhəmməd məscidi və bir sıra dünya və ölkə əhəmiyyətli digər abidələr. Abidənin ilkin görkəminin arxiv materiallarına uyğun bərpası üçün müvafiq texnologiya və materiallardan istifadə edilməklə işlər aparılıb.

Həmçinin layihənin növbəti mərhələsinə hazırlıq çərçivəsində müasir texnologiyalardan istifadə etməklə Şuşa qalasının divarlarının üçölçülü (3D) maketinin yaradılması üçün lazer skaneri quraşdırılıb və ekspertizası aparılıb ki, bu da layihənin daha ətraflı öyrənilməsinə imkan yaradır. və bərpa prosesi. səmərəli və dəqiq (Rəhimov, 2004: 22).

Bərpa işlərinin birinci mərhələsində yüksək memarlıq xüsusiyyətləri ilə seçilən qala divarlarının və Gəncə darvazalarının daşları son illərdə vurulmuş yad sement-qum suvaqdan təmizlənmiş, daşların tikişləri şkafla doldurulmuşdur. əhəng-qum qarışığı. beynəlxalq mühafizə standartlarına uyğun həll. Qala divarlarının fasadında qapının xarici tağının yuxarı hissəsi, eləcə də qala divarlarının zədələnmiş dörd hissəsi, dayağın dağılmış tərəfi və müdafiə üçün nəzərdə tutulmuş 9 dayağı bərpa edilmişdir. Eyni zamanda, gözətçi qülləsinin altındakı zirzəmi divarları və yardım otağının divarları sement-qum suvağından təmizlənərək əhəng-qum məhlulu ilə doldurulmuş, iki gözətçi qülləsi arasındakı divarın yuxarı kənarı hamarlanmış və yad yazılar vurulmuşdur. uzaqdan. Tarixi abidənin çöl və daxili həyətlərində olan yad metal elementlər də sökülüb, əsgər yolunun bir hissəsi təmizlənərək bərpa edilib.

Eyni zamanda, vaxtilə Şuşa şəhərinin qala divarlarında mövcud olmuş, lakin işğal zamanı Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən dağıdılmış məşhur “Şuşa” yazısı bərpa edilmişdir. Bu məqsədlə Komitənin tabeliyində olan Bakı Dövlət Layihə İnstitutunun mütəxəssisləri tərəfindən yüngül metal konstruksiya layihələndirilərək, onun tarixi yerində qalanın divarlarına heç bir təhlükə və zərər vurmadan tarixi məkanda alüminiumdan yazılmış “Şuşa” yazısı quraşdırılıb.

Qarabağda tikinti işləri sürətlə gedir. Həyata keçirilən layihələrin hamısını bir-bir sadalamaq yersiz olardı. Bu məlumatı istənilən xəbər saytından və ya rəsmi mənbələrdən əldə edə bilərsiniz. Əvəzində görülən yaradıcılıq işlərinin məntiqi əsasları haqqında fikir bildirmək istərdim. Dövlət quruculuğu işi bir-biri ilə sıx bağlı olan iki prioritetdən ibarətdir: Qarabağın iqtisadiyyatının bərpası və əhalinin öz tarixi vətənlərinə qayıtması (Nəbiyev, 2000: 45).

Şuşada qurulan infrastruktur ölkədə turizmin inkişafına öz töhfəsini verəcək. Şuşada “Qarabağ” və “Xarıbülbül” mehmanxanalarının açılışı daxili və gəlmə turizmin inkişafına töhfə verəcək.

Şuşanın bərpasına xərclənən bütün vəsait tezliklə turizm sektorundan əldə olunan gəlirlər şəklində dövlət büdcəsinə qaytarılacaq. Hazırda Azərbaycanın əhalisi 10 milyon nəfərdən çoxdur. On milyonluq əhalimizlə uşaqlardan qocaya kimi hamı öz vətənini, gözəl Şuşanı görmək istəyir. Qeyd edək ki, Azərbaycandan kənar yaşayan azərbaycanlıların sayı daha çoxdur. İran, Gürcüstan, Rusiya, ABŞ, Avropa və digər yerlərdə (Azərbaycan istisna olmaqla) yaşayan soydaşlarımızın sayı 40 milyon nəfərə yaxındır (Bilalov, 2015: 45).

Sinqapur, London, Amsterdam, Honq-Konq və Nyu-York ağıllı şəhər həllərindən ən aktiv istifadə edilən ilk beş şəhərdən biridir və eyni zamanda əsas global turizm istiqamətləridir. Bu o deməkdir ki, ağıllı şəhər texnologiyaları Qarabağ bölgəsində turizmin inkişafı üçün yeni imkanlar açır. Bu baxımdan “ağıllı şəhər” pilot layihəsinin həyata keçirilməsi üçün Şuşanın seçilməsi turizm potensialının inkişafına töhfə verəcək. Məsələn, Şuşada yaşıl enerji istehsalının tətbiqi və interaktiv məlumat lövhələrinin, həmçinin turizm xidmətləri ilə bağlı mobil proqramların, tarixi abidələr və keçmişin izləri haqqında məlumat verən robot bələdçilərin quraşdırılması ilə daha ekoloji təmiz turizmin yaradılması

imkanları Münaqişə, ağıllı nəqliyyat sistemi xarici turistlərin bölgəyə axınını asanlaşdıracaq (Bilalov, 2005: 12).

“Ağıllı şəhər”lə yanaşı, “ağıllı kənd” layihəsinin də həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. Beynəlxalq təcrübədə “ağıllı kənd” kənd əhalisinin üzləşdiyi əsas problemlərin həlli və daha mühüm kənd yerlərində yeni iqtisadi imkanların yaradılması deməkdir. Ağıllı kənd texnologiyası rəqəmsallaşma, kənd hüdudlarından kənarında düşünmə, həmçinin kənd və ətraf ərazilər arasında əməkdaşlığın yeni formasıdır.

Nəticə

Ölkənin turizm potensialı turizm sənayesinin inkişafı üçün imkanların olması və onun fəaliyyətinin müsbət sosial-iqtisadi effekti, habelə ərazinin turistik cəlbedicilik səviyyəsinin yüksəldilməsidir.

Qarabağ bölgəsinin turizm potensialı turizmin bir çox növlərinin - ekoturizm, dağ turizmi, qış turizmi, ov turizmi, sağlamlıq turizminin inkişafına imkanlar yaradır ki, bu da onun turist cəlbediciliyini artırır.

Şuşa bu gün Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtıdır. Yenidənqurma işləri başa çatdıqdan sonra şəhər, məşhur Cıdır düzü böyük mədəni tədbirlərin, festivalların və yarışların keçirildiyi məkana çevriləcək. Bu a priori turistləri cəlb etmək üçün güclü stimuldur.

Şübhə yoxdur ki, bir gün Şuşanı görən hər kəs mütləq bura yenidən gəlmək istəyəcək. İstənilən büdcə ilə turistlərin qəbuluna şərait yaratmaq üçün burada müasir mehmanxanalar, istirahət mərkəzləri tikmək lazım gələcək.

Ədəbiyyat

1. Bilalov, B.Ə., (2005), “Turizmin Menecmenti” Bakı: Mütərcim nəşriyyatı
2. Bilalov, B.Ə., Gülaliev Ç.G., (2015), - “Turizmin Əsasları”, Bakı
3. Əlirzayev, Ə.Q., (2010), “Turizmin iqtisadiyyatı və idarə edilməsi”- Bakı: İqtisad Universiteti” Nəşriyyatı.
4. Hüseynov, İ., Əfəndiyeva N., (2007) ,“Turizmin Əsasları”, Bakı
5. İsmayılov, Ç.N., Zeynalova K.Z.”Klaster (2013), konsepsiyası və onun regional inkişafda əhəmiyyəti”,”H.Əliyev və Azərbaycanda coğrafiyanın inkişafı”beynəlxalq konfransın materialları Bakı
6. Qurbanov, F.İ. (2007), “Azərbaycanda Turizmin inkişaf problemləri”, Bakı: Adiloğlu nəşriyyatı.
7. Məmmədov, E.Q. (2013),“Azərbaycanda turizm bazarının formalaşması və idarə olunmasının regional xüsusiyyətləri”, Bakı, “Gənclik” Nəşriyyatı, 162 səh.
8. Nəbiyev, N. Ə. (2000), “İqtisadiyyat, cəmiyyət və ekoloji mühiti”, Bakı.
9. Rəhimov, S. H. (2004), “Turizm ekskursiya işinin təşkili” Bakı: Mütərcim.
10. Soltanova, H. B. və Hüseynova Ş. H. (2007), “Turizmin Əsasları” Bakı: Mütərcim nəşriyyatı.
11. <https://report.az/ru/analitika/azerbajdzhan-vozdorit-turisticheskij-potensial-karabaha>
12. <https://az.sputniknews.ru/economy/20201201/425328503/turisticheskij-potencial-karabah-vojna.html>
13. https://azertag.az/ru/xeber/V_SHushe_sostoyalos_otkrytie_posle_rekonstrukcii_otelya_Xary_B_yulbyul-1779457
14. <https://report.az/ru/analitika/azerbajdzhan-vozdorit-turisticheskij-potencial-karabaha/>

Göndərib: 20.04.2022

Qəbul edilib: 23.05.2022